

НОРМАТИВНА БАЗА УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

Кожуріна В. М.,

*аспірант кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків*

Проаналізовано основні нормативно-правові акти, що були прийняті за період незалежності у сфері земельного законодавства. Здійснено періодизацію законодавчого закріплення земельної реформи, виокремлено найкращі практики управління земельними ресурсами.

Ключові слова: земельна реформа, земельні ресурси, управління земельними ресурсами, інвентаризація земель.

Kojurina V. M.,

*Postgraduate Student of Regional Development and Local Government Department,
KRI NAPA, Kharkiv*

THE LEGISLATIVE BASE ON LAND MANAGEMENT IN UKRAINE: A RETROSPECTIVE ANALYSIS

The basic legal acts adopted during the period of independence in the field of land legislation are analyzed. The periodization of the legislative consolidation of land reform was carried out, the best practices of land resources management were identified.

Key words: land reform, land resources, land resources management, inventory of land.

Постановка проблеми. На шляху до побудови державності Україна пройшла тривалий шлях реформування земельних відносин: від двох земельних реформ у складі Російської імперії, однієї в Радянському Союзі до нинішньої, основи якої були закладені Земельним кодексом України.

В одному з найважливіших нормативних актів в Україні, який є дороговказом для системи перетворень у державі, – Стратегії сталого розвитку “Україна-2020” – з-поміж 62 реформ та програм розвитку задекларовано: земельну реформу, децентралізацію та реформу державного управління, реформу регіональної політики, реформу сільського господарства та рибальства, державної служби та оптимізацію системи державних органів, програму залучення інвестицій, реформу державного фінансового контролю та бюджетних відносин. Перелічені реформи стосуються системи управління земельними ресурсами, що свідчить про те, що ми знаходимося в пошуку оптимальної управлінської моделі, саме тому важливими є аналіз становлення нормативної бази у сфері управління земельними ресурсами і систематизація досвіду, що дасть змогу визначити тенденції розвитку земельних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам означеної тематики приділяли увагу вчені багатьох галузей: державного управління, історії, земельного та адміністративного права, аграрних наук, економічної теорії. Наприклад, механізми державного управління земельними ресурсами у своїх працях досліджували: В. Андрейцев, Ю. Білик, А. Даниленко, М. Калюжний, М. Ковальський, М. Латинін, А. Мартин, В. Пересоляк, А. Третяк та ін.

Значний науковий доробок у сфері дослідження ефективності земельної реформи в Україні внесли: В. Боклаг, А. Даниленко, Ю. Лупенко, О. Ходаківська.

Аспекти формування ринку сільськогосподарських земель та удосконалення правового регулювання відносин власності досліджували Ю. Білик, Д. Добряк, П. Гайдучкий, П. Кулинич, П. Саблук, А. Новаковський та ін.

Попри таку значну увагу з боку науковців недослідженими залишились питання розподілу повноважень у контексті реформ, що були проведені в Україні. Окрім того, основна кількість наукових праць містить огляд земельного законодавства лише до 2011–2012 рр.

Метою статті є науковий аналіз нормативної бази реформування земельних відносин за часи незалежності України та здійснення періодизації земельних реформ.

Виклад основного матеріалу. В останні декілька років в Україні активізувались процеси нормотворення в контексті земельної децентралізації та нового витка земельної реформи, що до цього часу відбувалась фрагментарно, не мала системного характеру, що не сприяло ефективному використанню земель, підвищенню інвестиційної привабливості національного землекористування, формування повноцінного ринку земель. Це свідчить про необхідність проаналізувати процес становлення системи законодавства у сфері земельних відносин.

Першим нормативно-правовим актом, що покликаний регулювати земельні відносини в Україні, стала Постанова Верховної Ради України “Про земельну реформу” від 18 грудня 1990 р., відповідно до якої всі землі республіки було оголошено об’єктом реформи, було розпочато процес інвентаризації земель, як нам відомо – він триває й досі. Окрім того, задекларовано передачу земель у приватну та колективну власність, надання їх у користування громадянам, підприємствам, установам і організаціям та закріплення їхніх прав власності або користування землею. Прийняття цього нормативно-правового акта стало першим кроком на шляху до руйнації державної монополії на землю.

Варто відзначити, що основне функціональне навантаження було покладено на обласні, районні, міські, селищні й сільські Ради народних депутатів і Раду Міністрів Української РСР. Зокрема, місцевим Радам народних депутатів було доручено провести інвентаризацію земель усіх категорій [5]. Аналогічну норму, але з іншим виконавцем – Державною службою геодезії, картографії та кадастру, містить розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 січня 2018 р. № 60-р “Питання передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об’єднаних територіальних громад”. На нашу думку, дублювання норми, у якій вказано на необхідність проведення інвентаризації земель у законодавчих актах з різницею в часі прийняття 27 років, говорить про те, що ефективний інструмент для проведення першочергового заходу земельної реформи так і не знайдено.

Наступною Верховна Рада України видала Постанову від 13 березня 1992 р. “Про прискорення земельної реформи та приватизацію землі”, що задекларувала програмний підхід до управління земельними ресурсами. Кабінету Міністрів України (КМУ), уряду Республіки Крим, обласним, Київській і Севастопольській міським Радам народних депутатів було доручено: розро-

бити і затвердити відповідні програми земельної реформи на 1992–1995 рр., передбачити в них на кожний рік заходи щодо її забезпечення, розрахунки необхідних коштів і джерела їхнього покриття [6].

Водночас КМУ були прийняті декрети “Про приватизацію земельних ділянок” та “Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі”, які визнали, що право на земельну частку (пай) може бути об’єктом купівлі-продажу, дарування, міни, успадкування, застави, встановлюють граничний розмір загальної площі земельної ділянки, що може бути у приватній власності громадянина, приватизацію майна радгоспів здійснюють шляхом їхньої реорганізації в колективні сільськогосподарські підприємства.

Завершення процесу роздержавлення землі стало можливим завдяки Указу Президента України від 10 листопада 1994 р № 666/94 “Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва”, який, зокрема, вказував на необхідність розроблення положень і методик, покликаних забезпечити ринковий обіг земель. Перший етап реформи, який пов’язано з руйнацією державної монополії на землю, визначенням юридичних і фізичних осіб, які були власниками земельних ділянок, інвентаризацією земельних ділянок, було завершено.

Наступним кроком на шляху до побудови інституту приватної власності на землю стало прийняття Указу Президента України від 8 серпня 1995 р. “Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям”, який передбачав розподіл земель на частки (паї) і видачу членам цих підприємств сертифікатів єдиного зразка, що гарантують право на земельну частку, яка перебуває у колективній власності. Саме цей документ був покликаний дозволити власникам сертифікатів можливість виходу з підприємств зі своїми земельними частками (паями) з виділенням землі в натурі. Слід зазначити, що цей Указ спирався на досвід регіонів, оскільки на той час Сумська, Івано-Франківська і Львівська області вже почали вводити свої (регіональні) зразки документів, що підтверджують право приватної власності на земельну ділянку (пай). В окремих регіонах, зокрема в Глобинському районі Полтавської області, право на земельний пай надавалося і працівникам соціальної сфери села [16, с. 4]. На нашу думку, така практика є дуже корисною, коли досвід, напрацьований у регіонах, запроваджується на державному рівні.

На жаль, реалії не давали змоги реалізувати вказані норми: більшість сільськогосподарських підприємств мали змогу виплачувати людям лише дивіденди з доходу, за умови його наявності, а про виплату орендної плати навіть не йшлося. Фактично власники паїв не мали змоги розпоряджатися своїм статутним внеском – лише акціями. При цьому динаміка збитковості сільськогосподарських підприємств була негативною.

Так чи інакше структуру власності на землю в Україні було переформатовано, з’явився інститут приватної власності на землю. У лютому 1994 р. Постановою Верховної Ради України № 3924-12 була затверджена Концепція Національної програми відродження села на 1995–2005 рр. Цей документ містив цілі технічного і технологічного розвитку села. Ще однією важливою подією стало прийняття Указу Президента України від 3 грудня 1999 р. № 1529/99 “Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки”. Саме цей документ було покликано забезпечити членам сільськогосподарських підприємств право реального вільного виходу

з цих підприємств із земельними та майновими паями, створення на основі їх інших суб'єктів господарювання. Окрім того, зменшено вартість виготовлення документів, необхідних для одержання державного акта на право приватної власності на землю до п'яти неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Завдяки переліченим заходам процес виділення земельних паїв у натурі та оформлення державних актів на право власності на землю дещо поживався. Але не всі нюанси було вирішено, доказом цього стало прийняття Указу Президента України від 30 травня 2001 р. “Основні напрями земельної реформи в Україні на 2001–2005 роки”, яким визнано основні проблеми: відсутність системи законодавчих актів, які б забезпечували якість проведення земельної реформи, несформованість механізмів вільного обігу земельних ділянок, необхідність проведення розмежування земель державної та комунальної власності та розподілу повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, відсутність системного підходу у веденні державного земельного кадастру та моніторингу земель. Назріла потреба у прийнятті кодифікованого нормативно-правового акта.

З прийняттям 25 жовтня 2001 р. Земельного кодексу України було створено правове середовище для розвитку всіх форм господарювання на ринкових засадах, закріплено повноваження сільських, селищних, міських Рад у галузі земельних відносин на території сіл, селищ. Окрім того, до числа найбільш важливих положень документа варто віднести: визнання трьох форм власності на землю (приватної, державної та комунальної); закріплення права власності на землю фізичних і юридичних осіб; встановлення максимальних розмірів земельних ділянок, що можуть бути безоплатно приватизовані громадянами України; введення обов'язкової реєстрації прав на земельні ділянки; визначення поняття, призначення та змісту державного земельного кадастру [2]. Системність законодавця просліджується в тому, що прикінцевими положеннями Кодексу передбачалося розроблення низки законів, що мали більш детально регулювати вузькі галузі земельних відносин.

Першим із зазначених у перехідних положеннях було прийнято Закон України “Про оцінку земель”, що визначає правові засади проведення оцінки земель, професійної оцінювальної діяльності та спрямований на регулювання відносин, пов'язаних із процесом оцінювання земель, з метою захисту законних інтересів держави та інших суб'єктів правовідносин, інформаційного забезпечення оподаткування та ринку земель [7].

Наступним було прийнято Закон України “Про землеустрій” від 22 травня 2003 р., який визначав основи діяльності у сфері землеустрою і регулював відносини, що виникають між суб'єктами землекористування (органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами) [10]. Менше ніж через місяць було прийнято Закон України “Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)”, який визначив основні засади виділення власникам земельних часток (паїв) земельних ділянок в натурі (на місцевості) із земель, що належали колективним сільськогосподарським підприємствам, кооперативам та акціонерним товариствам на праві колективної власності, а також у порядку обміну цими земельними ділянками [11].

Саме на цьому етапі виникла необхідність створення інформаційної бази даних для прозорого функціонування ринку землі й об'єктів нерухомості.

Відповідно до поставлених завдань, низкою нормативно-правових актів встановлено, що реєстрацію земельних ділянок, нерухомого майна та прав на них, договорів оренди землі здійснює державне підприємство “Центр державного земельного кадастру при Державному комітеті України по земельних ресурсах”.

З позиції якісних змін законодавства запроваджено нововведення в регулювання земельних відносин, а саме: сільські, селищні, міські та районні ради позбавлено права реєстрації державних актів на право власності та право постійного користування землею та договорів оренди землі. Держкомземом України ця функція була покладена на підпорядковане йому державне підприємство “Центр Державного земельного кадастру при Держкомземі України”; запроваджена система державної реєстрації земель, що поєднувала в собі елементи кадастрового обліку та елементи державної реєстрації права власності на них, а згодом і державної реєстрації та інших прав на земельні ділянки; уперше, паралельно з паперовою, введена електронна форма підготовки землевпорядної документації як обов’язкової умови державної реєстрації; введена кадастрова нумерація земельних ділянок.

Упорядкування потребували і відносини землеволодіння територіальних громад. Закон України “Про розмежування земель державної та комунальної власності” виокремив землі комунальної власності та окреслив повноваження органів державної влади й органів місцевого самоврядування з регулювання земельних відносин та розвитку матеріально-фінансової бази місцевого самоврядування [12]. Законом був визначений складний механізм розмежування земель (дорогий і тривалий), що передбачав розроблення проекту розмежування щодо кожної ділянки, тому на практиці норми цього Закону практично не застосовувалися.

Певний спад законотворчості спостерігалось в 2005 р. Було прийнято Постанову Верховної Ради України “Про Рекомендації парламентських слухань “Сучасний стан та перспективи розвитку земельних відносин в Україні” від 22 вересня 2005 р., у якій підкреслюється, що підвищення ефективності земельного законодавства потребує суттєвих напрацювань за двома напрямками: розроблення та прийняття нових законів та внесення змін до чинних законодавчих актів [14].

Прийняття Закону України “Про відчуження земельних ділянок, інших об’єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності” від 17 листопада 2009 р. стало кроком на шляху до заповнення прогалін у сфері відносин щодо викупу земельних ділянок для суспільних потреб та з мотивів суспільної необхідності. Цим було забезпечено реалізацію двох важливих принципів правового регулювання земельних відносин – принципу непорушності права приватної власності, у т. ч. й на землю, та принципу пріоритету права приватної власності на земельні ділянки [14].

Такий достатньо тривалий процес формування земельного законодавства, хоча і не давав очікуваних результатів, усе ж мав певний позитивний вплив на формування стабільності на ринку землі. Варто відзначити тенденцію до подовження строків договорів оренди землі. Майже 90 % усіх договорів оренди землі було укладено на строк до п’яти років. У 2009 р. порівняно з 2000 р. кількість договорів строком від одного до трьох років значно зменшилась (усього 10 % від загальної кількості), водночас кількість до-

говорів строком від 6 років збільшилась на 27,9 % [1, с. 154]. Це говорить про те, що землекористувачі відчули певну стабільність на аграрному ринку, та про зацікавленість як власників, так і орендарів у тривалих відносинах, про збільшення довіри власників землі до орендарів як сумлінних користувачів.

Наступним важливим елементом, яким було збагачено систему земельного законодавства, став Закон України “Про мораторій на зміну цільового призначення окремих земельних ділянок рекреаційного призначення в містах та інших населених пунктах” від 17 березня 2011 р. Завданням цього Закону є запобігання масовим проявам зміни цільового призначення й забудови окремих земельних ділянок рекреаційного призначення незалежно від форми власності в містах та інших населених пунктах. Цим Законом був введений мораторій строком на п’ять років на зміну цільового призначення окремих земельних ділянок рекреаційного призначення незалежно від форми власності в містах та інших населених пунктах. Нині багато полеміки виникає саме навколо цього Закону, але аргументи на користь продовження мораторію залишаються більш вагомими.

Важливе місце в системі законодавства актів в Україні завжди посідали нормативно-правові акти, спрямовані на формування правильного обліку земель та повноцінне інформаційне забезпечення земельного моніторингу. До 2011 р. питання функціонування Держгеокадастру регулювалося фрагментарно, а 7 липня 2011 р. було прийнято Закон України “Про державний земельний кадастр”, яким було змінено сутність здійснення державної реєстрації земельної ділянки. Вказаним Законом процедура реєстрації земельної ділянки фактично була зведена до присвоєння земельній ділянці кадастрового номера під час її формування та був визначений виключний перелік документації із землеустрою як підстави для реєстрації, чим суттєво звужено корупційні ризики.

Для більш детальної регламентації галузевих питань з метою визначення процедури та переліку вимог до ведення Державного земельного кадастру, внесення до нього змін та виправлення помилок, 17 жовтня 2012 р. було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України “Про затвердження порядку ведення Державного земельного кадастру”, що встановлює правила користування відомостями та документами Державного земельного кадастру [9].

У сучасному законотворчому процесі основний вектор розвитку земельного законодавства спрямовано на децентралізацію. Зокрема, 10 січня 2015 р. було прийнято Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг”, 26 листопада 2015 р. – Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень” та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень”. Загалом 2015–2016 рр. були багатими на законопроекти, спрямовані на вдосконалення земельних відносин, проте процес розгляду та прийняття законодавства є надто тривалим та політизованим.

Нині розпочато довгоочікуваний процес децентралізації земельних повноважень, який потребує якісного законодавчого забезпечення. Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 60-р від 31 січня 2018 р. Державній службі

з питань геодезії, картографії та кадастру приписувалося з 1 лютого 2018 р. провести інвентаризацію таких земель з подальшою передачею земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність відповідних об'єднаних територіальних громад відповідно до ст. 117 Земельного кодексу України. Відтепер передача таких земельних ділянок у користування (виключно шляхом проведення аукціонів) або у власність буде здійснюватись тільки за погодженням з об'єднаними територіальними громадами та після прийняття ними рішення відповідно до ст. 26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні".

Висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Історія земельних реформ свідчить, що певний час їхній зміст полягав у трансформації системи відносин щодо права власності на землю, але в останні роки вектор реформування змінено в напрямі децентралізації владних повноважень з управління земельними ресурсами. Отже, за результатами проведеного аналізу законодавства можна навести такі висновки:

1) через низку причин (несистемність, недостатнє фінансування) деякі норми законодавства мають декларативний характер, не виконуються в повному обсязі (прикладом є процес інвентаризації земель, який уперше було законодавчо закріплено в 1991 р., але якого досі не завершено);

2) земельне законодавство є розпорошеним і становить надзвичайно великий масив законів, змін до них, наказів, розпоряджень, тому потребує систематизації, за допомогою якої можна уникнути колізій, прогалин і правової неузгодженості норм;

3) становлення системи законодавства у сфері земельних ресурсів доцільно поділити на кілька етапів. Перший етап (1990–1995 рр.) пов'язано з руйнацією державної монополії на землю, початком процесу інвентаризації земельного фонду України з визначенням юридичних і фізичних осіб, які були власниками певних земельних масивів або ділянок, створювали резервні фонди земель з метою їхнього подальшого перерозподілу та використання за цільовим призначенням; другий (1995–2001 рр.) спрямовано на законодавче забезпечення реального механізму виділення паїв і виходу з колективних господарств та прийняття перших програмних документів; третій (2001–2015 рр.) – це побудова основ чинного земельного законодавства, перша його кодифікація, зміна інституційної структури управління, побудова електронного врядування, регулювання обліку земель та повноцінне інформаційне забезпечення земельного моніторингу. На четвертому етапі (2015 р. – до теперішнього часу) основним вектором у сучасному нормотворенні є земельна децентралізація, перерозподіл повноважень, зміна системи земельних податків, планування земельних відносин громадою в контексті довгострокових перспектив розвитку територій.

Подальших розвідок потребують питання щодо історичних досліджень у сфері земельних повноважень місцевого самоврядування, вивчення потреб у необхідності систематизації чинного земельного законодавства.

Список використаних джерел

1. Васильєв С. В. Земельна реформа в Україні: аналіз результатів і перспективи. *Вісник Дніпропетр. держ. аграр. ун-ту: наук.-теор. та наук.-практ. журн.* 2010. № 1. С. 152–155.
2. Земельний кодекс України від 25 жовт. 2001 р. № 2768 (IV Верховна Рада України. *Офіц. сайт.* URL: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768\(14](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768(14)

3. Латинін М. А., Чернятин А. С. Організаційно-правове забезпечення державного регулювання земельних відносин в аграрному секторі економіки України. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/DeBu/2007-2/doc/2/07.pdf>.

4. Питання передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад: розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 січ. 2018 р. № 60-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pitannya-peredachi-1>.

5. Про земельну реформу: Постанова Верховної Ради України. *ВВР УРСР*. 1991. № 10. Ст. 100.

6. Про прискорення земельної реформи та приватизацію землі: Постанова Верховної Ради України від 13 берез. 1992 р. № 2200-XII. *ВВР України*. 1992. № 25. С. 355–360.

7. Про оцінку земель: Закон України від 11 груд. 2003 р. № 1378-IV. *Офіц. вісн. України*. 2004. № 1. С. 7.

8. Про експертну грошову оцінку земельних ділянок: Постанова Кабінету Міністрів України 11 жовт. 2002 р. № 1531. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1531-2002-%D0%BF>.

9. Про затвердження Порядку зміни цільового призначення земель, які перебувають у власності громадян або юридичних осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квіт. 2002 р. № 502. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502-2002-%D0%BF>.

10. Про землеустрій: Закон України від 22 трав. 2003 р. № 858-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15>.

11. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв): Закон України від 5 черв. 2003 р. № 899-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/899>.

12. Про розмежування земель державної та комунальної власності: Закон України від 5 лют. 2004 р. № 1457-IV. URL: <http://www.portal.rada.gov.ua/>.

13. Про Рекомендації парламентських слухань “Сучасний стан та перспективи розвитку земельних відносин в Україні”: Постанова Верховної Ради України від 22 верес. 2005 р. *Голос України*. 2005. № 187. С. 3. (5 жовт.).

14. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17 листоп. 2009 р. № 1559-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17>.

15. Про затвердження порядку ведення Державного земельного кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовт. 2012 р. № 1051. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF>.

16. Пугачев М., Кобець М. Земельна реформа в Україні. *Київ, Україна*. Лютий. 2004. № 1. 24 с.

Надійшла до редколегії 20.11.2018 р.

УДК 351.21

ЕКСПЛІКАЦІЯ КОНЦЕПТУ “ПУБЛІЧНА ВЛАДА” У ВІТЧИЗНЯНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Малишева О. В.,

*аспірант кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків*

Проаналізовано сучасні дослідження терміна “публічна влада” в науковому дискурсі вітчизняних учених різних галузей знань, наведено думки українських науковців щодо функціонування й розвитку “публічної влади”, зроблено висновок щодо концепту “публічна влада в Україні”.
Ключові слова: публічна влада, публічна влада в Україні, держава, публічне управління.

© Малишева О. В., 2018